

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Peisajele culturale și magia spațiului rural

Arh. Cristina Herția
Consilier superior
Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului

Peisajele culturale (context internațional)

1. Istorie, terminologie, categorii
2. Instituții, organizații și documente de referință
3. Peisaje culturale celebre
4. Programe, proiecte și finanțare
5. Modele de urmat
6. Tipuri de spații culturale
7. Planificare și peisaj. Tendințe

Peisajul în România (peisajul cultural rural)

1. Legislație, activități, finanțare
2. Evoluție, avantaje și disfuncționalități
3. Spațiul rural – tezaurul românesc
4. Modele de urmat
5. Concluzii. Ce trebuie să facem?
6. Legile creației

Măgura – Repere arheologice

Drd. Pavel Mirea
Muzeul Județean Teleorman

La Măgura au fost semnalate vestigii arheologice încă de la jumătatea secolului trecut, în urma cercetărilor de teren efectuate de către Floarea Florea, profesor de istorie la școala din sat, dar și de către preotul Ioan Spiru, arheolog amator.

Cea mai bine cunoscută epocă este epoca neo-eneolitică. Acest fapt se datorează cercetărilor începute din anul 1998, în cadrul a două proiecte, primul un proiect româno-britanic intitulat „Southern Romania Archaeological Project-SRAP” (1998-2004), celălalt, un proiect intermuzeal local, intitulat „Începuturile Civilizației Europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos-ICE” (din 2005). Au fost cercetate mai multe situri

arheologice. Primele dintre ele, aflate în „Valea Cioroaița”, au furnizat informații despre neoliticul dezvoltat (cultura Boian), dar și din secolele IV p. Chr. și VII p. Chr.

Cel mai cunoscut sit este probabil cel de la Măgura „Bran”, o așezare de tip *tell* aflată pe valea Clăniței. Au fost cercetate locuiri corespunzătoare fazei de mijloc și fazei târzii a culturii Gumelnița, dar și urme de locuire din epoca bronzului și epoca geto-dacă. Tot pe valea Clăniței, în apropierea *tell*-ului, a fost cercetat un sit ce aparține etapei finale a culturii Boian (Boian Spantov).

Un alt sit, cel în care au fost făcute cele mai multe investigații, este situl de la Măgura „Buduiasca”, amplasat pe terasa joasă a Teleormanului. A fost vizată locuirea neolitică, atribuită atât neoliticului timpuriu (cultura Starčevo-Criș) cât și neoliticului dezvoltat (culturile Dudești și Vădastra). Au fost documentate și complexe postneolitice din epoca bronzului, prima epocă a fierului, sec. IV p. Chr., sec. VIII-X p. Chr., epoca medievală.

O serie de descoperiri întâmplătoare au scos la iveală și alte vestigii, printre care, poate fi amintit un mic depozit monetar, compus din trei denari romani republicani, găsiți împreună cu un inel plurispiralic de argint, ce poate fi datat în sec. I a. Chr.

Dovezile arheologice de la Măgura au relevat faptul că întreaga zonă a actualei localități a fost intens locuită începând cu mileniul 6 a. Chr.

Comuna Măgura – realități documentare

Dr. Victor Claudiu Turcitu

Șef secție

Arhivele Naționale Istorice Centrale

Studiul de față își propune ca, pe baza materialului arhivistic din depozitele Serviciului Arhive Naționale Istorice Centrale, să reliefeze o frescă a locului și a oamenilor din așezarea Măgura a județului Vlașca, la cumpăna veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea. Pornind de la analiza conținutului unei cărți de hotărnicie de la jumătatea veacului al XIX-lea, coroborată cu alte date și informații oferite de hrisoave, zapise, condici bisericești etc. și ilustrată de două planuri ale comunei Măgura – Lăceni din 1848, vom încerca să evidențiem, mai întâi, evoluția și principalele mutații survenite de-a lungul unui veac, în „hotărnicirea” acestei așezări. Apoi, folosind aceleași materiale documentare, vom contura sau întregi portrete de boieri și țărani, oameni ce au locuit în cadrul spațiului rural hotărnicit anterior.

Spicuri dintr-o mai veche monografie a comunei Măgura

Dr. Ecaterina Țânțăreanu
Muzeul Județean Teleorman

În primii ani ai sec. al XX-lea învățătorul Alexandru Bârleanu și Radu Băloescu, secretarul comunei, au întocmit o *Monografie a comunei rurale Măgura*, publicată în volumul I, *Monografiile comunelor din Județul Vlașca*, sub direcția lui Ion T. Ghica, prefectul județului Vlașca, în anul 1904, un condensat și documentat studiu social-economic pentru cele șapte localități ce alcătuiau comuna, parte componentă a județului Vlașca.

Inițiativa celor doi reprezentanți ai instituțiilor publice este o folositoare și unică sursă de informații pentru reconstituirea mediului natural și uman local în ultimele decenii ale sec. al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, pe baza unor date și statistici amănunțite aflate în uzul primăriei și cu atât mai valoroase pentru o introspecție istorică din zilele noastre. Un prim capitol privește vechimea și evoluția satelor, descrierea geografică, populația și mișcările de populație; cel de-al doilea prezintă viața economică, cuprinzând domeniile specifice, ca proprietatea funciară și agricultura cu toate ramurile practicate, meșteșugurile și comerțul, finanțele, creditul și administrația; ultimul capitol este dedicat stării morale, culturale și sociale ale așezării, cu accent pe instrucție și chiar în ultimul rând oferă câteva informații despre conștiința națională și politică.

Fără a absolutiza cifrele pe care le putem totuși confrunța cu altele generale sau tot locale, se constată doar că metodologia de realizare a acestui studiu monografic, mai vechi de un secol, este cuprinzătoare și relevantă pentru oricine este interesat astăzi de trecutul comunei Măgura, județul Teleorman.

Contribuții documentare la istoria localității teleormănene Măgura, în perioada 1939-1945

Drd. Mădălina-Diana Rușanu-Radu
Arhivele Naționale
Serviciul Județean Teleorman

Prin intermediul temei propuse dorim să ilustrăm cu ajutorul documentelor de arhivă aspecte din trecutul comunei Măgura, într-o perioadă dificilă atât pentru țară cât și pentru județul nostru: Al Doilea Război Mondial. Intențiile noastre vizează abordarea unor subiecte legate de viața

localității, precum: caracteristicile arhitecturii publice (localurile primăriei, școlii, bisericii etc.), eforturile depuse de către autorități pentru întreținerea aspectului comunei; situația economică, sanitară a comunei Măgura în intervalul cronologic menționat. Impactul războiului asupra localității reprezintă un alt punct care urmează a fi tratat în cuprinsul studiului nostru, cu referire la: gradul de afectare a patrimoniului imobil și mobil, cultul eroilor manifestat prin grija autorităților pentru buna întreținere a monumentului eroilor, cimitirelor, etc.

Sperăm că informațiile oferite de către documentele de arhivă vor aduce contribuții importante la istoria localității teleormănene Măgura, ca parte a istoriei regionale și în sens mai larg, național.

Peisajul rural din zona Vlașca – Teleorman de-a lungul secolului XX

Emil Păunescu
Director științific
Muzeul Județean „Teohari Antonescu” Giurgiu

Comunicarea urmărește să scoată în evidență câteva caracteristici ale satelor din vestul Câmpiei Munteniei (regiunea cuprinsă între râurile Olt și Argeș, corespunzând în linii mari cu județele istorice Teleorman și Vlașca).

Sunt analizate cu deosebire etapele de la începutul, de la mijlocul și de la sfârșitul secolului, consecințele lor asupra perioadelor de relativă stabilitate ce au urmat aplicării unor reforme agrare, precum și relația dintre tradiționalismul țărănesc și modernizare, dintre conservatorismul societății rurale românești și mobilitatea populației, inclusiv reflectarea schimbărilor economice, social – politice și demografice asupra peisajului agrar din zona prezentată.

Satul Măguri, din județul istoric Teleorman, în catagrafia Țării Românești de la 1838

Drd. Marius Păduraru
Muzeul Județean Argeș

Catagrafia Țării Românești de la 1838 constituie cea mai complexă statistică inițiată în perioada regulamentară la nivelul acestui principat, un izvor istoric esențial - încă prea puțin exploatat - pentru cunoașterea acestei etape istorice în ansamblul ei, cu precădere sub aspect demografic, economic și social.

Împărțit încă din iulie 1831 în cinci plăși (Cotmeana, Marginea, Mijlocul, Târgul, Teleormanul), Teleormanul era, asemeni județelor de câmpie, relativ bine populat. Astfel, cu titlu de exemplu, precizăm că satul Peretul, moșia baronului Constantin Belu, catagrafiat în plasa Târgul, se compunea din 551 de familii, fiind probabil cel mai mare din județ, depășind recentul înființat oraș Alexandria, din plasa Marginea, recensat cu 355 de familii.

La 1838, între satele mari din plasa Târgului se număra și satul Măguri, astăzi comuna Măgura (formată din satele Guruieni și Măgura), fapt evidențiat de potențialul său demografic și economic: 265 de familii, 1.138 de pogoane lucrate (grâu, porumb, orz, ovăz), 1033 boi, 178 vaci, 187 cai, 2295 oi, 695 capre, 57 bivoli, 224 râmători, 89 de rânduri cu viță de vie, 2422 „osebite pometuri”.

Resemantizarea tradițiilor, o formă de salvare și promovare a patrimoniului cultural imaterial

Dr. Doina Ișfănoni
Director științific
Muzeul Național al Satului
„Dimitrie Gusti”, București

De mai bine de jumătate de secol, în dorința de modernizare cât mai rapidă a condițiilor de viață din satul românesc, nenumărate practici, cunoștințe și experiențe tradiționale au fost abandonate, preferându-se înlocuirea lor cu modelele culturii urbane. Impactul dintre cele două sisteme de valori a generat însă, nenumărate exemple de confuzie, sincretism și fracturi spirituale manifestate, nu numai la nivelul practicării diverselor ocupații și meșteșuguri, la nivelul construirii și amenajării locuințelor, ci și la nivelul practicării datinilor și obiceiurilor tradiționale.

Dispariția firească a unor secvențe din desfășurarea vechilor ritualuri și ceremonialuri de marcare a pragurilor calendaristice sau a momentelor importante din viața omului și înlocuirea lor cu forme de limbaj literar, muzical și plastic străine spiritualității populare, a determinat apariția Kitschului, care amenință integritatea semantică a mesajului obiceiurilor, periclitând astfel, existența valorilor cultural-identitare ale spiritualității populare românești. Procesul uniformizării culturale – fenomenul globalizării - și al pierderii irevocabile a creațiilor patrimoniului tangibil și intangibil sunt două dintre consecințele alarmante ale acestui fenomen care își fac simțită prezența, după 1989 și în spațiul românesc .

Prin adoptarea Legii nr. 26/29 febr.2008 a Patrimoniului Cultural Imaterial, România se integrează politiciii UNESCO de salvagardare și protejare a tuturor formelor de expresie specifice patrimoniului cultural oral și non-material. În consecință, mai multe categorii de instituții și specialiști și-au îndreptat atenția spre cercetarea științifică a literaturii orale, muzicii, dansului, jocurilor, mitologiei, obiceiurilor, ritualurilor, ceremonialurilor, meșteșugurilor, cunoștințelor referitoare la natură și univers.

Identificat de-a lungul anilor doar cu ansamblul concretizărilor material/formale ale unei civilizații, patrimoniul de obiecte colectate, conservate și prezentate public în muzee, situri și colecții, este considerat în prezent, doar una dintre fațetele prin care se poate exprima specificul cultural al unei comunități, respectând perspectiva evoluției sale spațio-temporale. Pentru a înțelege *semnificația patrimoniului tangibil*, care decurge din istoria și interpretările pe care le-a dobândit în conștiința fiecărei generații, din areale geografice diferite, se impune ca reper de maximă importanță pentru rețeaua muzeală, studierea sistematică a *patrimoniul cultural imaterial*.

Integrat acestor preocupări, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București și-a propus lansarea unui proiect de salvagardare și promovare a patrimoniului cultural imaterial, existent la nivelul datinilor și obiceiurilor tradiționale, calendaristice și din ciclul vieții, prin care să contribuie la *crearea unor noi strategii de promovare a patrimoniul cultural imaterial*.

Având în vedere specificul Muzeului Național al satului „D. Gusti” – muzeu etnografic în aer liber cu un excelent potențial expresiv în domeniul promovării adecvate a formelor sincretice de expresie ale patrimoniului cultural imaterial – strategia de cercetare a obiceiurilor calendaristice și din ciclul vieții, a fost concepută în conformitate cu actualele cerințe ale strategiilor europene de abordare a patrimoniului imaterial, care impun urmărirea fenomenelor, din triplă perspectivă: *a recuperării și salvării* concomitente a tuturor expresiilor specifice patrimoniului, material și imaterial, *a recontextualizării patrimoniului prezentat* prin restituirea ansamblului de informații/elemente care definesc coordonatele matricelor originare ale fiecărui obiect expus și *a resemantizării patrimoniului tangibil* ceea ce presupune conexarea expresiilor individuale sau colective ale patrimoniul intangibil - expresiile muzicale, literare, coregrafice, gestuale și plastico-formale - la fiecare tip de exponat. Prin asocierea obiectului cu valorile patrimoniului imaterial, puterea comunicațională a pieselor crește foarte mult, dezvăluind totodată și „lumea de dincolo de concretețea formei percepute”.

Recontextualizarea în ambientul specific al muzeului a unor ritualuri arhaice este unul dintre rezultatele programului de salvare și promovare a patrimoniului imaterial care se bucură de un real succes, contribuind, nu numai la cunoașterea adevăratelor valori ale spiritualității populare

românești, ci și la remodelarea culturală a publicului. Vizitatorii prezenți la desfășurarea oricărui obicei performat de o comunitate autentică în context muzeal, au privilegiul de a se integra praxisului ceremonial, de a cunoaște adevăratele forme și figuri simbolice specifice acestor manifestări umane și de a descifra corect mesajul tradițiilor românești.

Motto:

„Locuirea este locul unde oamenii își marchează trecerea pe pământ”-
Heidegger

Conceptul de dezvoltare urbanistică în peisajul cultural rural. Dezvoltare spațială-principiile unei politici de amenajare durabilă pentru Europa

Lect. drd. arh. Marilena Doina Ciocanea
Universitatea „Spiru Haret”
Facultatea de Arhitectură și Urbanism

Tendențele de schimbare ale satului Măgura, comuna Măgura, Județul Teleorman, reprezentate prin conceptul de dezvoltare urbanistică în peisajul cultural rural trebuie să fie canalizate și ordonate în direcția unei dezvoltări durabile. Acest concept are menirea să adapteze politicile de dezvoltare locală la realitățile demografice și economice ale momentului și pregătirea în paralel, a localității, pentru evoluții viitoare. Ținta întregului demers este îmbunătățirea calității vieții pentru locuitorii săi.

Conceptul se compune, în principal, din mai multe părți de studiu care conduc la conturarea acestuia și anume:

- (1) analiza riguroasă a situației existente a localității, privind interacțiunea dintre factorul uman și peisajul cultural rural, respectiv a teritoriului acesteia;
- (2) stabilirea disfuncțiilor;
- (3) diagnoza ;
- (4) conturarea principiilor directoare care stau la baza schimbării;
- (5) realizarea .

«Principiile directoare» ale conceptului de dezvoltare urbanistică trebuie să se sprijine pe «Carta europeană a amenajării teritoriului» (Carta de la Torremolinos, 1983). Carta conține principii pentru politicile naționale și europene care contribuie la o mai bună organizare teritorială.

În condițiile descentralizării și autonomiei locale, realizarea acestuia este posibilă prin medierea intereselor locale, prin parteneriatul tuturor factorilor implicați, ținând cont de factorul uman existent în zonă.

Concluziile studiului se concretizează într-un „Plan de Zonificare” care ilustrează, ca situație de plecare, formularea conceptului de dezvoltare urbanistică a localității, însă subordonat conceptului de ansamblu al PUG-ului comunei Măgura.

Efectele conceptului de dezvoltare urbanistică, rezultate din studiu, au ca țintă conștientizarea interacțiunii dintre factorul uman și peisajul cultural rural.

De aceea, „Conceptul de Dezvoltare Urbanistică” propus trebuie să se axeze preponderent pe aspecte spațiale, să aibă o viziune proprie care va motiva și susține evoluția localității, pe o analiză a fenomenului în ansamblul său.

Peisaj cultural: teritoriu și dezvoltare

Conf. dr. arh. Cătălin Sârbu
Universitatea de Arhitectură și Urbanism
„Ion Mincu”, București

Peisajul cultural poate fi abordat ca fiind expresia complexă a unui mod de viață care exprimă sintetic, printre altele, raportul dintre resursele naturale și cele antropice. Acestea din urmă pot fi înțelese, pe de o parte, atât în dimensiunea lor materială, orientată spre economic dar și către artistic, iar pe de altă parte, ca și creație imaterială incluzând un câmp larg al creației artistice și tehnice.

Toate aceste elemente, coagulate într-un sistem dinamic și deschis, evoluează de-a lungul istoriei pe un teritoriu definibil.

Din această perspectivă a problemei, putem identifica trăsături distinctive ale spațiului rural în raport cu acela al așezării umane de tip urban. Spațiul rural, legat direct de ciclurile vegetale, de succesiunea anotimpurilor, de resursa primară economică reprezentată de elemente naturale (terenul agricol, cel forestier, resursa acvatică), prezintă o inerție mult mai mare în principiile de bază care stau la originea tehnicilor de lucru, al cutumelor (atât din sfera tehnicii de prelucrare a resurselor cât și a sferei mentalităților), dar și la cele care vizează manifestările cu caracter artistic.

Evident, modernitatea tehnică și culturală, asigură un grad din ce în ce mai ridicat de difuzie al valorilor urbane în rândul populației rurale și, pe cale de consecință, determină mutații profunde în stilul de viață al acesteia.

Expresia teritorială a elementelor enumerate mai sus, componente complexe ale peisajului cultural și acesta însuși, sunt supuse fenomenelor evolutive din ce în ce mai rapide, cu o rată a schimbării din ce în ce mai accentuată.

Aceste schimbări pot fi abordate inclusiv din perspectiva dezvoltării sociale și economice a unui teritoriu (care include și componenta umană), ceea ce ne conduce la întrebarea: în ce măsură peisajul cultural astfel definit și circumscris spațiului natural și amenajat, poate fi privit ca o resursă a dezvoltării, dar, la fel de bine, dacă ar putea constitui un obiectiv al dezvoltării teritoriale. Ne referim în această din urmă ipoteză nu numai la peisajul cultural ca subiect al cercetării, dar și ca obiect dinamic care poate genera și mobiliza oportunități noi de dezvoltare.

Acestei întrebări i se poate contrapune o alta: care este echilibrul dezirabil dintre viziunea strict patrimonială, generatoare de multe ori de soluții orientate preponderent către conservare, asupra peisajului cultural și cea care vizează exploatarea intensivă și extensivă a acestuia? Ce elemente specifice implică dezvoltarea unui asemenea subiect de cercetare orientat către spațiul rural?

Vedere asupra peisajului cultural prin prisma Listei Monumentelor Istorice

Iozefina Postăvaru
Cercetător științific
Institutul Național al Patrimoniului

Patrimoniul construit este o formă de impact majoră a activității umane asupra peisajului natural. La rândul său, mediul natural determină specificul patrimoniului construit într-o anumită zonă.

Monumentele istorice - de arheologie, de arhitectură, de for public sau memoriale - trebuie să reprezinte selecția celor mai notabile întru chipării ale conlucrării dintre om și natură.

Lucrarea de față analizează modul în care Lista Monumentelor Istorice răspunde acestei misiuni în cazul județului Teleorman, valorificând concluziile procesului de actualizare desfășurat în perioada 2003-2010 de către autor și specialiștii DJCCPCN.

Sunt folosite drept repere ale analizei, elemente definiții ale peisajului cultural rural al Câmpiei Române în general: tumulul, casa, gospodăria și biserica din lut, fântâna, prăvălia, conacul și ferma.

Modificarea arhitecturii tradiționale țărănești și necesitatea găsirii unor modalități de protejare

Ștefan Nedelcuță-Apope
Direcția Județeană pentru Cultură Teleorman

Arhitectura populară țărănească se caracterizează în primul rând prin ingeniozitate, diversitatea soluțiilor găsite pentru diferite probleme, eleganța liniilor și echilibrul volumelor.

Casa țărănească era construită în majoritatea cazurilor din lemn, piatră și pământ bătut sau amestecat cu paie și pleavă. Încăperile obișnuite ale casei țărănești erau tinda, camera de locuit, cămara, camera curată, podul și, eventual, pivnița. Decorația cea mai bogată se întâlnește la prispă, care era ideală pentru sculptură, dar și, în multe cazuri, pe grinzi, uși și ferestre. Motivele predominante sunt cele geometrice, însă apar și elemente florale, zoomorfe și chiar stilizări antropomorfe, numeroase simboluri legate de credințele trecutului.

Din păcate, în ultimii ani, odată cu apariția materialelor de construcții “moderne”, se constată un grav atac asupra arhitecturii tradiționale prin folosirea tuturor acestora la diverse lucrări de reparații.

Statul încearcă să protejeze monumentele de arhitectură, dar anumite lacune legislative îngreunează acest demers.

Legislația din domeniul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor cu privire la peisajul cultural rural

Dr. ing. Valy-Luminița Borțun
Arhitect șef
Consiliul Județean Teleorman

Consiliul Județean Teleorman are atribuții în domeniul amenajării teritoriului și urbanismului, al autorizării lucrărilor de construcții și al asigurării respectării disciplinei în construcții și urbanism, precum și în ceea ce privește emiterea avizelor .

Legea nr.50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, republicată cu Normele metodologice aferente, precum și Legea nr.350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul constituie cadrul legislativ specific în care se desfășoară activitățile instituției Arhitect-Șef.

Asigurarea unui proces coerent, unitar și corect de autorizare a lucrărilor de construcții asigură premisele dezvoltării durabile a localităților

prin realizarea unui cadru construit armonios, funcțional și permisiv dezvoltării în timp a acestora.

Prin aplicarea cu consecvență a prevederilor regulamentelor, documentațiilor de urbanism și ale amenajării teritoriului, având la temelie principiul subordonării interesului individual interesului colectiv, se urmărește în principal realizarea cadrului socio-economic adecvat unei conviețuirii civilizate.

Autonomia locală conferă autorităților administrației publice locale dreptul ca, în limitele legii, să aibă inițiative în toate domeniile, inclusiv în cel al arhitecturii și urbanismului. Raporturile dintre autoritățile administrației publice din localități și autoritățile administrației publice la nivel județean se bazează pe principiul cooperării în rezolvarea problemelor întregului județ, în relațiile dintre autoritățile administrației publice locale și consiliul județean neexistând raporturi de subordonare.

Consiliul Județean Teleorman coordonează la nivelul întregului județ, activitățile din domeniul urbanismului și amenajării teritoriului, a realizării lucrărilor de construcții și respectării disciplinei în construcții, urbanism și amenajarea teritoriului prin structurile de specialitate proprii, subordonate în mod nemijlocit Președintelui Consiliului Județean, precum și coordonatorul politicilor de dezvoltare urbană a județului potrivit prevederilor Legii nr.215 – a administrației publice locale, ale Legii nr.50/1991 – republicată, privind autorizarea executării lucrărilor de construcții și ale Legii nr.350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul.

Imaginea unui sat teleormănean (Atârnați - Cernetu) la cumpăna veacurilor XIX și XX

Arh. Marina Iliescu
membru ICOMOS România

Un aport valoros în formarea unei imagini cuprinzătoare despre așezările de câmpie ne-o furnizează monografiile datorate unor cărturari locali de la începutul secolului - preoți, învățători - legați prin obârșie sau îndatoriri de obște de locurile respective.

O astfel de lucrare este monografia *Parohia (Comuna) Atârnați din județul Teleorman*, publicată în anul 1908 la Alexandria, datorată preotului *Marin Iliescu*, numit în 1898 preot paroh al Parohiei Atârnați, jud. Teleorman.

Comunicarea își propune să prezinte principalele aspecte prezentate în monografie din care rezultă imaginea acestei comune la cumpăna dintre

veacuri, precum: istoricul comunei și împrejurările în care s-a format comunitatea, condițiile geografice și economice, aspecte privind situația socială, economică și culturală a comunității, proprietarii de terenuri, instituțiile administrative și de învățământ precum și informații detaliate despre zidirea bisericii din comună (descriere, ctitori, reparații etc.). De un interes deosebit pentru peisajul cultural al acestor locuri sunt personalitățile preoților ce s-au succedat în conducerea parohiei.

Comunicarea va scoate în evidență rolul deosebit ce revenea la sfârșitul sec. XIX acestei categorii sociale, conștientă de datoria păstrării și transmiterii mai departe a elementelor culturale și de tradiție legate de comunitatea pe care o păstoresc.

Comuna Nuci din județul Ilfov, la răscruce de drumuri!

Dr. arh. Ruxandra Nemțeanu
Universitatea „Spiru Haret”
Facultatea de Arhitectură și Urbanism

Primele documente care atestă existența localităților comunei Nuci datează din anul 1501, când satului Micșunești - Ilfov este amintit în hrisovul lui Radu cel Mare. Între 1500 - 1700, moșierii Brezeanu și Focșeneanu așează clăcași pe moșia lor din satul Nuci. În timp, o întregă succesiune de comasări sau desprinderi de sate a culminat, în 1968, cu înființarea Comunei Nuci, din gruparea fostelor comune Micșunești Moară și Merii Petchi, ca urmare a organizării administrativ teritoriale.

Comuna Nuci s-a dezvoltat de-a lungul drumului județean având în componența sa cinci sate: Nuci, Merii Petchi, Micșunești - Moara, Micșuneștii - Mari, Balta - Neagra. Comuna Nuci este situată în partea de N-E a județului Ilfov, la limita lui teritorială, la o distanță de 47 km de București și face parte din zona turistică Snagov - Căldărușani.

Turismul este slab dezvoltat în zonă, deși există puncte de atracție nevalorificate încă, din cauza infrastructurii precare.

În prezent, legăturile rutiere cu capitala sunt asigurate prin DJ 101 B, prin comuna Gruiu, Snagov, DN 1 și prin comuna Moara Vlăsiei, Balotești DN 1. În maximum doi ani, legătura cu capitala va fi asigurată direct de Autostrada 3, București-Ploiești-Brașov, comuna situându-se cu limitele vestice la cca. 5 km de aceasta și având proiectat un nod rutier de legătură directă cu Dj. 101 B. Pe raza comunei Nuci există două lacuri naturale, unul pe teritoriul satului Balta Neagră, situate în zona de pădure, fiind o alungire a lacului Căldărușani, iar cel de-al doilea pe teritoriul satului Micșuneștii Mari, un lac în suprafață de 13 ha. Pe malul acestui lac se află incinta și conacul familiei

Lecca și biserica conacului, ambele declarate monumente istorice, datând din secolul al XVII-lea. Tot în comuna Nuci (fostul sat Netezești) se află biserica și casele ridicate de boierii Serghiești, monumente istorice și ele. Biserica s-a ridicat după proiectul arhitectului Toma T. Socolescu, iar pictura interioară a bisericii a fost realizată de pictorul Nicolae Tonitza.

Comuna nu beneficiază de agenți economici importanți, dar are și a avut specifică, activitatea de producție în domeniul împletiturilor din răchită (2 agenți economici). Peisajul natural, deși este cel caracteristic de câmpie, a beneficiat de o plantație de brazi adaptată locului, probabil datorată boierilor Serghiești, de zone de pădure masivă, de faună și floră specifică zonelor de lac.

Arhitectura caselor încă mai poartă urma prototipului de casă rurală caracteristică zonelor de câmpie, reimplementat de echipele de etnografi și arhitecți conduse de arh. Florea Stănculescu, un luptător al păstrării specificul regional.

Nuciu este caracterizat de un anume peisaj cultural pitoresc și patriarhal, ce se desprinde din perceperea arealului construit și natural al comunei, patrimoniu încă nealterat de masivitatea construcțiilor noi. O dată cu apariția autostrăzii în zona limitrofă acest peisaj rural probabil va fi modificat, urbanizat și reorientat către comerț en gros. O discuție deschisă și profesionistă, pentru o posibilă conservare a peisajului cultural la Nuci, va crea, poate, premisele unor strategii administrative și de politică culturală pentru localități similare, limitrofe noilor autostrăzi.

De la oraș la sat. Modificări în peisajul cultural rural de la Giurgeni/Piua Petri/Orașul de Floci

Dr. Dana Mihai
Director Științific
Institutul Național al Patrimoniului

Conceptul de peisaj cultural este unul nou, adoptat la Florența (Italia) la 20 octombrie 2000 și intrat în vigoare la 1 martie 2004. Convenția Europeană a Peisajului are ca obiectiv promovarea protecției, gestiunii și amenajării peisajelor și organizarea cooperării europene în acest domeniu.

Convenția este primul tratat internațional consacrat exclusiv multiplelor dimensiuni ale peisajului european. Ea se aplică pe tot teritoriul Părților semnatare și vizează spațiile naturale, rurale, urbane și periurbane. *Spațiul rural*, în sensul banal al termenului, a apărut odată cu sedentarizarea omului și apariția primelor locuințe și a primelor amenajări în vederea unei

producții agricole. În timp istoric, între societățile rurale și complexul teritorial pe care l-au exploatat și îl exploatează s-a creat o serie de relații durabile și profunde, întărite prin activități, fizionomii, tradiții, obiceiuri și interese extrem de diverse. Astfel, spațiul rural nu mai este, de cele mai multe ori, doar domeniul activităților agricole și pastorale, o bună parte a acestuia servind pentru desfășurarea unor activități industriale, comerciale, ca loc de destindere și recreere, ca loc de rezidență pentru populația agricolă, dar și neagricolă. Ce transformări au avut loc în această parte a județului Ialomița este obiectivul major al acestei prezentări.

Izvoru de Sus – un sat din lunca Teleormanului

Lect. drd. arh. Bogdan Stanciu
Universitatea „Spiru Haret”
Facultatea de Arhitectură și Urbanism

Probabil fostă moșie a mănăstirii Glavacioc până la începutul secolului al XVI-lea, trecând succesiv în proprietatea mai multor boieri, satul Izvoru ajunge la jumătatea secolului al XVII-lea în stăpânirea familiei Știrbei. Din această perioadă avem informații asupra relației dintre ansamblul curții boierești și vatra satului. Întâi boierii construiesc conacul cu pivnițe adânci și capela de curte pe terasa care domina satul așezat în lunca râului; așa era obiceiul epocii, ca stăpânul să supravegheze viața satului aservit. Cu timpul satul se mărește iar fondul construit migrează ajungând la aceeași cotă cu curtea boierească. Iar la începutul secolului al XX-lea, ansamblul boieresc este înglobat în arealul satului, țărani ajungând să aibă case pe ultima terasă, cea superioară, a râului.

Imaginea satului, ca moșie aservită, s-a modificat iar percepția țaranului față de boierul-stăpân s-a schimbat în timp datorită respectului pe care boierul i l-a arătat.

Astfel, acum 150 de ani, o doamnă de neam mare se cununa îmbrăcată în straie țărănești, consfințind astfel respectul cuvenit tradițiilor populare. Fiica acesteia, cu 100 de ani în urmă, construia în curtea conacului o locuință tipic rurală pentru zona de câmpie a județului Argeș, pe care o mobilează și amenajează astfel încât să fie un martor peste timp al vieții rurale pe aceste meleaguri. Această doamnă aduce în sat obiceiul Bradului de Crăciun, adunând în Seara de Ajun în salonul mare al conacului, în jurul Pomului, copiii țăranilor, unde, după ce cântă împreună cu ei colinde, dăruiește fiecăruia covrigi și mici daruri. Soțul acestei doamne amenajează la sfârșitul secolului al XIX-lea un mare parc unde plantează

specii rare de arbori și construiește un iaz, captând mai multe izvoare din zonă.

Aceiași oameni, în aceleași timpuri, construiau pentru “țăraniilor lor” grădinița, două școli, dispensar pentru nou-născuți, spital, școală de meserii, baie comunală. Și toate acestea erau gratuite pentru toată lumea de pe moșie, indiferent dacă avea sau nu ceva avere. Și tot ei repară în mai multe rânduri biserica parohială a satului – fosta capelă de curte a strămoșilor lor – asigurând astfel necesitatea primordială a țaranului român.

Dar despre toate aceste fapte nu se va mai vorbi decât atâta timp cât vor mai fi bătrânii care le-au trăit. Deja se instaurează tăcerea, ignoranța, cât despre gheara distrugerii, aceasta și-a găsit demult sălaș în Izvoru.

Curte boierească, mănăstire, peisaj în Câmpia Romanațiului

Lect. drd. arh. Ioana Maria Petrescu
Universitatea „Spiru Haret”
Facultatea de Arhitectură și Urbanism

Ridicat pe terasa înaltă a Oltului, Turnul de la Hotărani domină peisajul molcom al câmpiei românățene, ce se întinde la nord de Caracal. Nu se știe, cu siguranță, nici când a fost construit, nici cine a fost cel care i-a pus piatra de temelie. Se presupune numai, că a făcut parte din curtea Fălcoienilor, boieri înrudiți cu domnitorul Neagoe Basarab – a cărui mamă, Neaga, își avea rădăcinile chiar în acest loc. Nu departe de turn, în fosta luncă a Oltului, astăzi valea pârâului Teslui, a existat cândva și o mănăstire – construită, conform documentelor, de aceiași boieri – mănăstire din care nu au supraviețuit decât biserica și porțiuni ale zidului de incintă. Se crede că cele două ansambluri ar fi contemporane. Dacă este adevărat, de ce între mănăstire și curte a fost creată această relație neobișnuită? Ce rațiuni i-au determinat pe ctitori să ofere, autorității religioase, o poziție subordonată celei ocupate de autoritatea laică?

Situația de la Hotărani nu este singulară în zonă. Puțin mai spre nord, la Brâncoveni, curtea a ocupat un promontoriu abrupt, beneficiind de o poziție strategică impecabilă, în vreme ce mănăstirea a fost ascunsă într-o depresiune creată de faldurile terenului. În comuna Pârșcoveni, care se întinde de-a lungul malului înalt al Oltețului, găsim urmele caselor boierești construite în locul cu cea mai bună perspectivă asupra albiei râului, pe al cărui mal aflăm ruinele mănăstirii Șopârlița.

Această ordonare a mediului construit în raport cu peisajul, întâlnit în Câmpia Romanațiului, nu este nici întâmplătoare, nici lipsită de semnificație.

Ne întrebăm, numai, dacă motivele care au condus la conturarea relațiilor dintre ansamblul laic, cel monastic și formele de relief au fost pur strategice ori au avut în vedere și afirmarea supremației autorității locale?

Ctitoriile boiernașilor - categorie a arhitecturii populare de zid din Țara Românească

Arh. Liviu Brătuleanu

Secolul fanariot e perceput ca un secol de declin. *Hospodarii* și regimul fanariot sunt acuzați de toate relele pământului. Dar este și un secol al schimbărilor. Structura societății se schimbă, se schimbă sensul actului de ctitorire, pentru că alții sunt cei ce ctioresc în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Cei ce ctioresc noile biserici nu mai sunt nici domnitorii nici marea boierime, ci noua pătură socială: a boiernașilor slujbași ai ocârmuirii, a târgoveților, a comunităților sătești neaservite. Actul ctitoririi devenit unul colectiv, este o chestiune de prestigiu și de afirmare socială - ctitorind lăcașuri de cult cu material boieresc: cărămida.

Paradoxal, în urgisitul secol fanariot se construiește imens, dublu față de tot ce se construiește în secolele precedente. Modelul rămâne arhitectura brâncovenească, care este o arhitectură de cărămidă. Boiernașii, împreună cu moșnenii și frunțașii târgurilor vor fi noii purtători de cultură, ei vor continua, deși modest, arhitectura postbrâncovenească într-o manieră specifică creației populare - o arhitectură populară de zid, diferită de cea de lemn.

Se poate constata că, în momentul de față, lucrările de sinteză și de referință de la noi, când prezintă arhitectura și arta populară, se referă exclusiv la lemn. Deși reprezintă o producție de masă, expresie a dinamismului societății precapitaliste și un fenomen social și cultural de largă răspândire, arhitectura de cărămidă este ignorată pe nedrept.

Multe biserici de zid sunt clasate, pe bună dreptate monument istoric - grupa valorică A. O asemenea biserică este cea din Neghinești-Cacova jud. Vâlcea, sat de moșneni situat la poalele Carpaților. Relativ modestă această biserică, excelează prin componenta picturală care o face un monument nepereche, păstrând (încă) poate cea mai bogată și originală pictură exterioară din Țara Românească. Deocamdată izolarea a ferit-o de zelul celor ce repictează bisericile monument, distrugând în loc să conserve. Până când?

Curtea boierească de la Polata, județul Gorj sec. XIV-XVII

Dr. Venera Rădulescu

Curtea boierească a jucat un rol important în viața satului medieval, punându-și amprenta asupra organizării administrative locale, asupra dezvoltării economice, iar în cazuri speciale de invazii, asupra organizării militare.

Polata, astăzi un cătun înglobat în municipiul Târgu Jiu, păstrează urmele de zidărie a mai multor construcții din sec. XIV-XVI.

Cercetarea arheologică, întreprinsă între anii 1980-1990 a scos la lumină rămășițele a patru construcții de mari dimensiuni din piatră și cărămidă, construcții utilizate cu instalații de încălzit de tipul sobelor de cahle.

Așezată în preajma unui important și vechi drum, ce leagă, pe Valea Jiului, Dunărea cu Transilvania, drum folosit de altfel în antichitate și de armata romană, curtea boierească de la Polata trebuie să fi jucat un important rol strategic și militar în epoca de mijloc a evului mediu, în ținutul Jiului de Sus.

Așezări rurale din Vâlcea, devenite „orașe balneare”

Arh. Daniela Enescu

Ministerul Culturii și Patrimoniului Național

Govora, Olănești, Călimănești-Căciulata, Ocnele Mari, sunt în același timp așezări rurale și „Băi”, omologate începând din 1932 ca stațiuni balneare și, în această calitate, declarate orașe. Situate în Oltenia subcarpatică, toate aceste localități s-au constituit grație resurselor lor naturale deosebite: munții și dealurile cu pădurile, peșterile și zăcămintele de sare, ape termale și izvoare minerale sau lacuri sărate, care au favorizat evoluția și concentrarea unui patrimoniu construit diversificat, de mare valoare. Deși diferite ca tipologie urbană, toate aceste localități păstrează, ca numitor comun și fundament de dăinuire, satul tradițional, alături de care s-a dezvoltat orașul și stațiunea balneară.

Farmecul și specificitatea acestor localități sunt date de amestecul dintre vernacular și urban al arhitecturii, de caracterul arhaic al gospodăriilor semi-rurale, cu grădini și acareturi, ale localnicilor și clădirile publice sau dotările balneare de la sfârșitul sec. XIX și începutul sec. XX, inspirate din arhitectura și tehnica europeană de vârf: parcul, amenajările peisagere, echipamentele edilitare, construcțiile specifice: pavilionul băilor, hotelurile, cazinoul, vilele, toate perfect integrate în peisaj.

Problemele legate de protejarea și reabilitarea acestui patrimoniu natural și construit de valoare excepțională, de la neglijare, abandon, demolări, construcții noi haotice și ilegale, la catastrofe ecologice ca cea de la Ocele Mari par a fi, în continuare, insurmontabile.

Forme de raportare la monumentul istoric în comunitățile rurale din Banat

Dr. arh. Liliana Roșiu
Universitatea Politehnică Timișoara
Facultatea de Arhitectură

Monumentele istorice reprezintă componente ce particularizează o așezare rurală și îi ridică valoarea fondului construit. Față de ele, comunitatea se raportează în mod diferit, înțelegându-le semnificația sau ignorând-o. În perioada contemporană prevalează fie indiferența, fie totala neînțelegere a importanței lor.

În satele bănățene se înregistrează forme extrem de variate prin care se manifestă aceste tendințe. Ele oscilează între agresarea majoră, manifestată prin tentative de demolare, prin transformare sau modernizare și încercări timide de protejare, uneori acceptându-se în acest scop mutarea monumentului din localitate. Pentru exemplificare, se propun monumente din categoria bisericilor de lemn, a locuințelor reprezentative de tip conac și a caselor cu structură tradițională. Fiecare din aceste cazuri contribuie la definirea mentalității actuale în raport cu fondul construit valoros.

Față de aceasta, se înregistrează în ultimii ani o modificare de optică, generată de considerente economico-financiare. Monumentul istoric reprezintă o prezență benefică atragerii de fonduri pentru dezvoltarea localității și, în consecință, o componentă a contextului rural ce începe să fie reconsiderată.

Sate săsești iobăgești din Transilvania – studiu de caz: satul Vișoara/Domald-Hundorf, jud. Mureș

Adriana Stroe, Aurelian Stroe
Institutul Național al Patrimoniului

Vișoara este o localitate multi-etnică (sași, români, maghiari, romi), așezată în sudul jud. Mureș, în ținutul dintre Târnava Mare și Târnava Mică. Este o zonă agricolă, faimoasă în trecut pentru întinsele plantații de viță de vie, ale căror terase modelează și în prezent peisajul.

Satul este format prin contopirea, spre sfârșitul sec. XIX, a două așezări de mici dimensiuni - Maldorf și Hondorf. Principalele etape ale evoluției de la statutul special de așezări săsești iobăgești la localitatea modernă, stabilite în urma inventarierii care a avut loc în 1994, sunt următoarele:

Conform Hărții Iosefine (1769-1773), cele două așezări, în acea vreme exclusiv săsești, aveau, împreună, cca. 50 de gospodării. Acestea erau compuse din locuințe parter, din paiantă cu diferite umpluturi, așezate preponderent cu latura îngustă la stradă și anexe gospodărești pe fundul parcelelor late. Singurele clădiri din zidărie erau cele două biserici evanghelice și o reședință nobiliară menționată de tradiția orală.

După 1781 (edictele de concivilitate și toleranță) s-a format cartierul românesc, dominat de silueta bisericii din lemn.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea, după eliberarea din iobăgie, biserica evanghelică a inițiat un proces de reorganizare a fostelor așezări săsești iobăgești, având ca model satele săsești libere. Aceasta a dus la modificări atât ale aspectului localității, cât și ale peisajului înconjurător. După Marea Unire imaginea localității s-a modificat din nou, prin amplificarea și modernizarea cartierului românesc.

După 1950, o dată cu înființarea IAS și CAP, din peisaj au dispărut culturile de viță de vie, iar prin extinderea localității cu coloniști aduși din Munții Apuseni au fost ocupate terenurile pentru cultura legumelor.

Începând cu anii '70, datorită urbanizării forțate și emigrării sașilor în Germania, limitele localității au început să se restrângă, iar demarcarea cartierelor pe criterii etnice nu a mai fost respectată. Acest proces s-a accentuat spre sfârșitul sec. XX, concomitent cu transformarea peisajului datorită restrângerii exploatărilor agricole.

Ilina (Elina), văduva marelui vornic Dragomir din Plăviceni, ulterior soția marelui vornic Stroe Leurdeanu

Conf. univ. dr. Spiridon Cristocea
Director General,
Muzeul Județean Argeș

Guvernată de cutume și pravile, căsătoria, în afară de faptul că era o învoială între doi tineri pentru întemeierea unei familii, constituia în Evul Mediu un mijloc, în special pentru bărbat, de a-și spori averea, prin zestrea pe care i-o aducea soția, dar și prestigiul, în cazul când consoarta aparținea unei renumite familii boierești.

Fiică a Mariei și a lui Radu clucer din Brâncoveni, Ilina (Elina) a fost inițial soția lui Dragomir mare vornic din Plăviceni, a cărui carieră și avere s-au datorat domnului Matei Basarab, ruda lor

În urma decesului vornicului Dragomir, survenit după 6 martie 1652, văduva acestuia s-a recăsătorit, probabil în 1654, cu Stroe Leurdeanu, a cărui soție, Vișa, după cât se pare, piere și ea.

Viața liniștită, credem, a noului cuplu de la Golești, a fost brutal zdruncinată de răscoala seimenilor izbucnită la sfârșitul domniei lui Matei Basarab. Pentru a se salva, Stroe împreună cu noua soție și alți membri ai familiei s-au refugiat la Brașov. Aici - după 28 iunie 1655, când își face diata - jupâneasa Ilina decedează la nașterea unui copil.

După acest eveniment, nepoții defunctei s-au judecat mulți ani cu Stroe pentru a-și redobândi cele patru sate - Runcu, Păscăești, Ostra și Albota - intrate în patrimoniul funciar al boierului din Golești în urma căsătoriei.